

Stručni rad

MULTIFUNKCIONALNO DIDAKTIČKO POMAGALO ZA DJECU S POREMEĆAJEM U MENTALNOM RAZVOJU

Kristina Kovačič
Osnovna škola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Mnogo toga se promijenilo u području osposobljavanja ili školovanja osoba s intelektualnim teškoćama u posljednjim desetljećima. Današnje definicije usmjerene su na ono što osobe s intelektualnim teškoćama mogu učiniti, usmjerene su na njihov potencijal i optimalan razvoj. Ističe se važnost ranog tretmana i međusobne suradnje svih uključenih osoba koje žive i rade s osobom s intelektualnim teškoćama. U radu ću prikazati didaktičko pomagalo za rad s djecom po posebnom programu, koje značajno pomaže poboljšanje njihovog funkcioniranja u određenim područjima.

Ključne riječi: poremećaji intelektualnog razvoja, djeca s posebnim potrebama, didaktičko pomagalo, labirint, taktilna percepcija

1. Uvod

U kriterijima za definiranje vrste i stupnja nedostataka, prepreka ili poremećaja djece s posebnim potrebama (2015) poremećaj u mentalnom razvoju definiran je kao neurološki razvojni poremećaj koji se javlja prije osamnaeste godine života i očituje se znatno nižim intelektualnim sposobnosti i značajna odstupanja u adaptivnim vještinama.

Intelektualne teškoće također se mogu pojaviti zajedno s drugim teškoćama u razvoju. Stupanj poremećaja utvrđuje se na temelju ukupnog rezultata utvrđenih intelektualnih sposobnosti i na temelju utvrđenih adaptivnih sposobnosti. Postignuće na standardiziranim, individualno primijenjenim testovima za provjeru općih intelektualnih sposobnosti, kod djece s intelektualnim teškoćama odstupa više od dvije standardne devijacije od prosjeka. Razina adaptivnih funkcija definira se prema djetetovoj kronološkoj dobi i u vezi sa značajnim odstupanjem u najmanje dva od navedenih područja adaptivnih funkcija, bilo u socijalnom, konceptualnom ili praktičnom području. Ovisno o stupnju mentalne retardacije razlikujemo djecu s lakom, umjerenom, težom i težom mentalnom razvoju.

U nastavku članka posvetit ću se prikazu didaktičkog pomagala koje se može koristiti u posebnom odgojno-obrazovnom programu, a namijenjeno je djeci s intelektualnim teškoćama. Didaktičko pomagalo obuhvaća dva područja, a to su labirint i taktilna percepcija različitih materijala.

2. Poremećaji u mentalnom razvoju

Znanost i tehnologija danas napreduju velikim koracima, uključujući rano otkrivanje i otkrivanje. Lačen [4] kaže da se adekvatnim ranim liječenjem mogu ublažiti i smanjiti poremećaji mentalnog razvoja (u daljnjem tekstu MDR). Najvažnija zadaća svih koji sudjeluju u procesu ranog tretmana iu životu djece s intelektualnim teškoćama jest znati pravilno procijeniti djetetove sposobnosti kako bi se optimalno razvili njegovi potencijali za samostalnost. Cjeloviti rani tretman djece s posebnim potrebama i djece s čimbenicima rizika u predškolskom razdoblju temelji se na brizi za najveću dobrobit djeteta i time smanjenju mogućnosti razvoja trajnih odstupanja, roditelji ili zakonski zastupnici imaju pravo na psihosocijalnu pomoć, informacije, individualizirani pristup, obiteljski koordinator. Zakon o cjelovitom ranom tretmanu djece predškolske dobi s posebnim potrebama (ZOPPOP) se temelji na činjenici da ako dijete ne dobije ranu stimulaciju, kasnije su određene funkcije nepotpune. Stoga se podržava zajedničko suradničko djelovanje svih stručnjaka, roditelja i ustanove u koju je dijete uključeno.

2.1. Definicija poremećaja u mentalnom razvoju

Napredak struke i postmodernističkog društva očituje se na dvije razine. Prvi uključuje stručno znanje, a drugi kvalitetu života osoba s intelektualnim teškoćama. Koradžija-Krajšek [2] smatra, da je broj djece s teškoćama u razvoju u porastu. Zbog napretka tehnologije i znanja te posljedičnog sve većeg razvoja skrbi i terapija, stopa smrtnosti novorođenčadi se smanjuje. Međutim, to ne utječe na stupanj smetnje u razvoju.

Lačen [4] MDR definira kao jedno od ključnih ograničenja u holističkom funkcioniranju pojedinca. Na intelektualnom polju trebao bi funkcionirati općenito ispod prosjeka. To se događa tijekom razvojnog razdoblja i povezano je s

neadekvatnošću adaptivnog ponašanja u područjima neovisnosti, komunikacije, socijalizacije i razumijevanja. Čuk, Galeša, Kotar i Novljan [5] iz Zavoda za SRP definirali su osobe s MDR-om kao one koje imaju održivi deficit na području kognitivnih sposobnosti, a stalni poremećaji tijekom razvojnog razdoblja rezultiraju problemima socijalne integracije. Svrstali su te ljude u četiri skupine. Prva skupina uključuje osobe s LMDR-om (blaže intelektualno oštećenje). Zbog smanjene sposobnosti učenja potreban im je specifičan nastavno-odgojni rad. Druga skupina su osobe sa ZMDR-om (umjereno intelektualno oštećenje), koje se zbog smanjenih sposobnosti usmjeravaju na programe radnog osposobljavanja. Često im je potrebna fizička pomoć odrasle osobe. Sljedeća skupina ljudi su osobe s TMDR-om (teško intelektualno oštećenje). Oni su usmjereni na osnovni program obuke. Također ih karakterizira činjenica da im je potrebna stalna fizička pomoć i vodstvo. Osobe s teškim invaliditetom su zadnja skupina. Za njih je karakteristično da im je potrebna stalna zaštita i posebna skrb i njega (ibid., str. 12-13).

3. Prikaz didaktičkog pomagala

Didaktičko pomagalo sastoji se od dva dijela te je višenamjensko. Prvi dio uključuje labirint.

Slika 1: Labirint

Drugi dio je također taktilna percepcija i opip različitih materijala, što je posebno pogodno za senzorno osjetljivu djecu.

Slika 2: Taktilna percepcija različitih materijala

Didaktičko pomagalo omogućuje učenicima posebnog programa da:

- razvijanje senzomotorike i stjecanje osjetilnih iskustava, percepcija,
- razvijanje iskustvenog učenja,
- razvoj misaonih procesa,
- pažnja, zaključivanje, sposobnost rješavanja problema, predviđanje, pamćenje, kreativno mišljenje,
- poticanje aktivnog sudjelovanja,
- razvijanje sposobnosti promatranja predmeta,
- razvijanje neverbalne komunikacije,
- navikavanje na razumijevanje govornih poruka,
- razvijanje vještina ruku,
- razvijanje vještina koordinacije oko-ruka,
- svijest o vlastitom tijelu i sposobnostima kretanja,
- otpuštanje napetosti, olakšanje i opuštanje,
- poticanje i razvijanje pažnje,
- upoznavanje novih materijala.

3.1. Aktivnosti učitelja

Aktivnost 1:

Učenici uče o labirintu.

Modeliram učenicima kako voditi loptu kroz labirint. Pritom, po principu multisenzora, verbaliziram smjer staze.

Svoje ruke stavljam na učenikove, ali ih ne držim prečvrsto, već tako da postanu produžetak djetetove ruke.

Nakon toga slijedi samostalno izvođenje aktivnosti od strane učenika.

Izazovnija aktivnost za učenike koji mogu:

- Donose loptu/napunjeni balon/olovku/papir... od žutog kruga do žutog kruga.
- Slijede upute svojih vršnjaka, sami imaju povez na očima.
- Stoje na jednoj nozi i pokušavaju prenijeti loptu na drugi kraj labirinta.

Aktivnost 2:

Senzomotoričke aktivnosti - opipavanje različitih materijala. Razgovarajte o tome jesu li materijali meki ili tvrdi, jesu li topli ili hladni, nalaze li se u šumi ili ne.

*Aktivnosti se prilagođavaju individualnim razlikama učenika i njihovoj psihofizičkoj pripremljenosti.

3.2. Operacionalizirani ciljevi

Didaktičko sredstvo potaknulo je učenike da razviju sljedeće ciljeve:

- Razvijanje i korištenje verbalne komunikacije.
- Doživljavanje i upoznavanje verbalne komunikacije kao izvora zadovoljstva, zabave i rješavanja problema.
- Razvijanje vještina prije čitanja i pisanja.
- Opisivanje položaja predmeta (loptica, balon, olovka i sl.) – lijevo, desno, naprijed, nazad.
- Poticanje i reagiranje na osjetilne podražaje.
- Razvija koordinaciju ili koherentnost pokreta i razvija ravnotežu.
- Razvijanje točnosti, upornosti.

- Upoznavanje važnosti suradnje u paru.
- Poticanje na izvođenje aktivnosti prema uputama.
- Proširenje vokabulara.
- Razvijanje kooperativne igre.

4. Zaključak

Didaktičko pomagalo izradio sam s namjerom, da ga koristim na posebnom programu, odnosno na 1. stupnju. Ova razina uključuje učenike s umjerenim do teškim intelektualnim teškoćama, neke s teškim poremećajem iz spektra autizma, poremećajem pažnje i hiperaktivnošću. Neki imaju umjerene nedostatke u društvenoj komunikaciji i interakciji te umjerene nedostatke u ponašanju, interesima i aktivnostima. Učenici ovise o pomoći odrasle osobe, u većini zadataka i aktivnosti potrebno im je neposredno vodstvo, motivacija i regulacija. Najviše je naglasak na razvoju samoregulacije s ciljem da se učenici osposobe za praćenje nastave i uključivanje u strukturirani školski program. Većina ponuđenih aktivnosti i sadržaja odnosi se na područje razvoja samostalnosti. Unutar pokreta i osjetilnih aktivnosti učenici imaju mnogo prilika za integraciju različitih senzomotoričkih potreba koje ograničavaju njihovu funkcionalnost. Učenici razvijaju svoje vještine kroz funkcionalne aktivnosti učenja, glazbene i likovne aktivnosti.

Važno je da su osposobljeni za individualni rad, strukturiranje dana/prostora, modeliranje i multisenzorno učenje.

Aktivnosti funkcionalnog učenja preduvjet su za razvoj fine motorike i grafomotorike, vizualne, slušne, taktilne percepcije, uvježbavanje pažnje i koncentracije. Razmišljala sam u smjeru obogaćivanja nastave i originalne aktivnosti koju učenici do sada nisu imali, pa sam odlučila napraviti labirint. Uređaj je lagan, prenosiv i praktičan. Nema problema s prijelazom iz razreda u razred. Uz pomoć uređaja učenici stječu senzorna iskustva, aktivno sudjeluju, razvijaju sposobnost zapažanja, jačaju spretnost ruku, koordinaciju oko-ruka te razvijaju pažnju. U nastavku, dodatak također omogućuje taktilnu percepciju kako bi se naučilo o različitim materijalima koji se koriste. Govorni učenici s njim proširuju svoj vokabular, koji je materijal mekan, tvrd, gladak, neravan. Omogućuje otvaranje proširenih sadržaja, gdje se ti materijali nalaze, kako/zašto ih možemo koristiti. Također im omogućuje da nauče osnovne boje i da ih prepoznaju. Učenici često pribjegavaju senzopatskoj igri (taktilna, oralna stimulacija) i stereotipnom ponašanju s ovim uređajem, ali takvo ponašanje nije prisutno tijekom korištenja. Uređaj je multifunkcionalan i omogućuje prilagodbu aktivnosti i starijim učenicima.

5. Literatura

- [1.] Hammitte, D. J., Nelson, B. M. (2019: Families of Children in Early Childhood Special Education v V. Lanigan (ur.), *Families and Teachers of Individuals with Disabilities* (str. 129-154). Boston: Allyn and Bacon.
- [2.] Koražija – Krajšek, K. (2003). Soočanje staršev z otrokovo motnjo v N. Frantar Čučkovič, A., Mitič Petek, Z., Zajko Valdhuber in M. Žveplan Ozvatič (ur.), *Zbornik posveta Skupaj za otroke s posebnimi potrebami* (str. 8-9). Maribor: Osnovna šola Gustava Šiliha.
- [3.] Kriteriji za opredelitev vrste in stopnje primanjkljajev, ovir oz. motenj otrok s posebnimi potrebami. Ljubljana: ZRSS, (2. izdaja) (2015). URL: <https://www.zrss.si/pdf/Kriteriji-motenj-otrok-s-posebnimi-potrebami.pdf>. (24.3.2024)

- [4.] Lačen, M. (2001). *Odraslost: osebe z motnjo v duševnem razvoju*. Ljubljana: Zveza Sožitje.
- [5.] Novljan, E. (1997). *Specialna pedagogika oseb z lažjo motnjo v duševnem razvoju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [6.] *Zakon o celostni zgodnji obravnavi predšolskih otrok s posebnimi potrebami*. Uradni list RS, št. 41/17 (1.1.2019).
URL: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO7681>
(23.3.2024)
- [7.] *Zakon o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami*. Uradni list RS, št. 58/11 (12. 7. 2011). URL: <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5896>
(23.3.2024)